

Tulge ooperisse!

XX sajandi I poole ühe isikupärasema muusikalooja Sergei Prokofjevi (1891–1953) menuooper „Armastus kolme apelsini vastu” jõuab 28. jaanuaril esimest korda Eesti lavale. Rõõmuks neile, kes klassikalise ja romantilise ooperi kõrvale uuemat repertuaari oodanud, aga ka kõigile muusikahuvilistele.

Ooper valmis 1919. aastal algselt venekeelsele tekstile: libreto kirjutas helilooja ise Carlo Gozzi 1761. aastal valminud teose põhjal, kasutades selleks Vsevolod Meierholdi tõlget. Ameerika publikule ei olnud venekeelne variant sobiv, aga Prokofjevi inglise keele oskus oli napp ja nii esietenduski ooper sopran Vera Janacopoulose abiga 1921. aastal Chicagos autori juhatusel prantsuskeelsena – „L'Amour des trois oranges”. Estonias esitatakse teos eesti keeles, eesti- ja ingliskeelsete subtiitritega.

Carlo Gozzi fantaasiarikas näidend innustas Prokofjevilt looma mitmetasandilist, satiirilise-groteskset teost kui paroodiat ja kriitikat ooperitraditsioonide aadressil. Ja just seda peetakse Prokofjevi ooperitest kõige menukaks. Esietendusele Ameerikas järgnes ooperi „Armastus kolme apelsini vastu” menu Venemaal – 1926. aastal Leningradis, 1927. aastal Moskvast –, samuti mitmetes Euroopa erinevates teatrites, kus menu on jätkunud siiani. Nõukogude Liidus aga improvisatsioonilise maskikomöödia järeltulija vastu enam erilist huvi ei tuntud.

Prokofjevi elu etapid peegelduvad tema loomingus. Varased teosed on küllaltki isemeelsed, neist mitmeid nagu klaveripalade tsükkel „Sarkasmid” ja „Sküüdi süit”, saatsid skandaalid. Pärast helilooja lahkumist Venemaalt 1918. aastal (Jaapan, Ameerika, Prantsusmaa) algab tema loomingus kõige põnevam aeg, kus on iseloomulikuks sarkasm, ironia, grotesk ja peen huumor, nagu seda kohtame ka ooperis „Armastus kolme apelsini vastu” ja

Proovisaalis on Aleksander Arder (Truffaldino) ja Mart Madiste (Prints).

LIINA VIRU

balletis „Narr”. 1936. aastal tuli Prokofjev lõplikult tagasi Venemaale, kus sai tunda nõukogude võimu tegelikku palet. Küllap ei osanud ta aimata poliitilist situatsiooni tollasel Venemaal ja selle mõju loovisiksustele. Võib-olla oli ta liiga naiivne ega suutnud võimalikuks pidada, et valitsus hakkab ka tema loomingut suunama ja piirab selle esitamist.

Prokofjevi muusikas on jälgitavad eri muusikastiilide tunnused. Üldkarakterilt on tema loomingut seotud enim neoklassitsismiga. „Klassikalise sümfoonia” (1917) on peetud neoklassika avateoseks ja omakorda tõukeks Stravinskile. Ka hilisemal Prokofjevil on ühisjooni neoklassikaga, nagu rütmilise motoorsus

ja klassikaline vormiselgus. Mitmetes 1920. aastatel kirjutatud teostes väljenduvad ekspressionistlikud jooned (ooper „Tuliingel”), hilise perioodi loomingut iseloomustavad aga eepika ja meloodilisus. Tõsi, meloodik on Prokofjev olnud kõikidel aegadel, aga see ei ole romantiline meloodia – ta on eelistanud suuri hüppeid ja eredaid karaktereid. Seda ka ooperis „Armastus kolme apelsini vastu”, mis on muusikaliselt küllalt keeruline ja rikas karakterrollidest. Vokaalmuusikas (ooperid, romansid) eelistas ta retsitatiivsust ja dialoogilist teksti. Omapärane on Prokofjevi harmoonia, täis ootamatusi ja kaugete helistike kõrvutamisi, kuid tihedas seoses meloodikaga. Ilme-

kas on rütm: ergas, terav, paiguti motoorselt jõuline. Orkestratsioon on helilooja eelistanud läbipaistvust, registreite vastandamist. Prokofjevi selle perioodi tüüpilise stiilinäitena on tuntud marss ooperist „Armastus kolme apelsini vastu”, mis on levinud ka iseseisva kontserthalana.

Prokofjev ei ole kunagi tegutsenud pedagoogina, ent on ometi avaldanud mõju paljude maade muusikutele, sealhulgas eesti muusikutele. Alati on leidunud tema loomingut imetlejaid ja vastaseid. Prokofjevi muusika kõlas Eestis kontserdilaval XX sajandi 20. aastate alguses, esitajaks vene pianist Aleksandr Borovski. Olulised olid Prokofjevi enda kontserdid 1934. aastal Tallinnas ja Tartus. Eesti teatrilavale jõudis Prokofjevi muusika tunduvalt hiljem kui kontserdisaali. Tema seitsmest ooperist ja balletist on siin enim lavastatud balletti „Romeo ja Julia”. „Armastus kolme apelsini vastu” on meil palju südameid võitnud Elmo Nüganeni draamalavastusega 1991. aastal Viljandi Ugallas, samuti selle põhjal valminud televarianadiga. Ooperi lähtematerjal on sama, aga žanr teine. Ka aeg on muutunud, teemad ja rõhuasetused teised (Nüganeni lavastuses olid paroodia sihtmärgiks hetke teravad teemad Eesti ühiskonnas).

Igal juhul on rahvusooper teinud oma repertuaari rikastamiseks väga põneva valiku. Lavastuse muusikaline juht ja dirigent on **Arvo Volmer**, dirigendid **Mihhail Gerts** ja **Risto Joost**, lavastaja **Dmitri Bertman**, kes koos kunstnike **Igor Nežnoi** ja **Tatjana Tulubjevaga** on Eesti publikule tuttav tegija Moskva Helikonist, valguskunstnik on **Neeme Jõe** ja koreograaf **Edvald Smirnov**. Kuna ooperis on rikas tüüpide galerii, siis leiavad rakendust paljud noorema generatsiooni lauljad. On, mida oodata!

Raili Sule